

Яўгенія Янішчыц

1948–1988

Васіль ЖУКОВІЧ

ЗАВАРОЖНАЯ СЛОВАМ

У траўні 1966 года Жэня Янішчыц, выпускніца сельскай школы, прыслала мне сваю фатаграфію: пад раскошна квітнеючай яблыніяй — светлая, з праменна-загадкай усмешкаю, чыстым позіркам і шырока раскрыленымі бровамі дзяўчына. Аб'екту невядомага фатографа-аматара схапіў цудоўнае імгненне, у якім засталося двуадзінае суцэльнае цвіценне — вясновай яблыні і дзяўчай вясны, дзяўчое красы. На адвароце здымка — восьмірадкоўе. Пачынаецца яно словамі: «Я жыву ў старане чаромхавай, // Там, дзе Ясельда з ціхай Пінаю...», а завяршаецца так: «Я па свецце птушкаю лётаю, // Я уся — такая шчаслівая!» У гэтым яшчэ вучнёўскім вершы-прызнанні, відаць, найкаштоўны апошні радок. А пра тое, што яна ўся такая шчаслівая, сведчылі і шчырыя вочы, і абаяльна-вабная ўсмешка, і вясёлая ямачка на шчацэ...

Жэня Янішчыц... Ясяльдзянка (ад наймення роднай ракі Ясельда), як сама называлася. падпісваючы ў юнацтве свае лісты і паштоўкі сябрам...

«Палесся мілае дзіця», як прачула і пяшчотна назваў яе Ніл Гілевіч, па-дзіцячы адкрытую, даверлівую і чуйную, калі яна па-ластаўчынаму імкліва ўлятала ў літаратуру...

Э яе імем паядналіся багаты паэтычны дар, шчаслівы творчы лёс і, на вялікі жаль, глыбокая драма асабістага жыцця, трагічны зыход. Паміж днём нарадзінаў і журліваю датаю — толькі сорак гадоў. Месяц яе з'яўлення — лістапад. І месяц завяршэння зямнога шляху — таксама лістапад...

Нам засталася спадчына, скарбы сэрца і розуму выбітнай творцы — задушэўна-пяшчотная і рамантычна-ўзнёслая, праніклівая паэзія. Яна здзіўляла інтэлектуалаў ба-гаццем душы, арганічнасцю таленту, смеласцю вобразаў, метафар. У яе, студэнткі-першакурсніцы, ужо быў верш «*Будуць вёсны і пралескі...*» з мінорным рэфрынам: «*Толькі мне не пайтарыцца...*», а ў «*Снежных граміцах*» — «*Ты пакліч мяне. Пазаві...*», дзе юная аўтарка нечакана стала, па-філасофску абвясціла: «*Пачынаецца ўсё з любві*». Люба-дорага тое, што яе паэзія пачалася з любові. Э любові сардэчнай да свайго краю, дзе сонца «акрапіла мёдам верасы», да роднага сяла, што «для песні падарыла слова», да мовы, якую «і заворвалі, і закопвалі» і ў якую, нібы ручай, уліваеща «*палескі нетаропкі галасок*», да людзей, да зямлячак, такіх як цёл Клава, што засталася «на чатыры пакоі адна», як бабуля Паланея, у якой было пяць сыноў, а засталося пяць маліл... Ці не ў спагадзе канкрэтным людзям выток глыбока чалавечнай паэзіі Янішчыц?

Валодаючы магутным талентам, чарамі мастацкага слова, Янішчыц выказвала і паказвала самы складаны стан чалавечай душы, які ўвесь час змяняецца, як светло і морак, захапленне і расчараванне, радасць і туга, надзея і адчай. Усё ў яе творах глыбока ўражвае. Яе інтымная лірыка — у шэрагу найвышэйшых дасягненняў беларускай паэзіі. Гарачае трапяткове сэрца і збалелая душа шчодра ўкладзены ў паэмы. Арыгінальна гучаць матывы сэнсу

жыцця і сутыкнення з «ледзяным» мяшчанствам у лірычна-іранічнай паэме «*Акно ў дождж*». Арганічнае спалучэнне верша і вершаванай прозы ў форме лістоў да маці, дзядзькі Арцёма, стрыечнага брата ўмелага выкарыстанага ў паэме «*Ягадны хутар*», поўнай пяшчоты і любові да родных ды блізкіх людзей, іх адвечных клопатаў. Щырая душа не ўтойвала ад чытача таго, што адбывалася з ёю і ў ёй, з роднымі людзьмі. У адным з вершаў трэцяга зборніка «*Ясельда*» чытаем, напрыклад, што бацькава дарога, якую ён узвальваў сам на плечы і якая «*засынала ў дванаццаць, прачыналася ў пяць*», упала на яго «*жоўтым балочым пяском*»... За сына, за яго здароўе малілася малітвамі-радкамі. А ў «*Зорнай паэме*» Жэня Янішчыц лірычна-публіцыстычныя радкі напаўняе трывогаю перад стратаю грамадствам маральных і духоўных арыенціраў, трывогаю за чалавечнасць у хаосе прыстасавальніцтва і раўнадушша, а яшчэ — глыбінай любоўю да «*белабярозавага кута*», краю, багатага на ўмельцаў, болем за іх цяжкія лёсы і марнасць людскіх спадзяванняў на шчаслінейшае жыццё...

Усякая зорка, згараючы, пасылае сусвету свято. Яна, Жэня Янішчыц, гарэла і згарэла вельмі інтэнсіўна. Але душа-зорка не ведае небыцця.

Смерці ў Паэта няма —
Ёсьць нараджэнне!

Сказанае гэта ёю пра Максіма Багдановіча ў поўнай меры адносіцца і да яе самой.

Штогоду цягам лістапада ў школах, бібліятэках, у літаратурных і краязнаўчых музеях адбываючыя дні паэзіі легендарна-слыннай творцы з ушанаваннем яе светлай памяці. У арбіце высакароднага чыну — паэты, навукоўцы, настаўнікі, бібліятэкары, шчырыя прыхільнікі мастацкага

слова. Не так і мала тых, у кім, насуперак разгулу амараль-
насці ў грамадстве, жыве трапяткая і цудадзейна-мілагуч-
ная, высокадухоўная, чалавечная паэзія Яўгеніі Янішчыц,
абуджаючы ў душах людзей пачуцці любові і жалю...

Што за вогненнае шчасце,
Скошан лёс, як сенакос.
Да цябе мне не прыпасці —
Прыпадаю да нябёс...